

Ljudlandskap i vidvinkel

Ljudmiljöcentrum i Lund utgör en knutpunkt för ett brett spektrum av akademiska och konstnärliga perspektiv på ljuden i tillvaron. Sanne Krogh Groth har nyligen tillträtt som föreståndare. Susanne Skog har träffat henne, och bevistat ett mångfasetterat symposium: *See the Sound*.

– **AND NOW WE ARE GOING** to listen to my voice without the head.

En egendomligt torr, trång, komplett klanglös röst hörs ur högtalarna i aulan i LUX-huset i Lund. Klockan är runt halv tio på morgonen och Johan Sundberg har hunnit en bit in i sitt föredrag med rubriken »Look at your voice!« Han inledde för en stund sedan med att spela en ljudslinga där Ernst-Hugo Järegård och Ingmar Bergman avlöste varann i en uppläsning av texten till *Du gamla du fria*. Fast det var det ju inte, utan istället en imitator som lät de välbekanta röstpersonligheterna glida över i varann. Utgångspunkten för seminariet är det nästan hopplösa i att försöka beskriva ett ljud, inte minst ett vokalt sådant. Därför – i exempelvis undervisnings- eller röst-hälsorelaterade sammanhang – är det till stor hjälp med olika typer av visualiseringar av vad som händer därinne i kroppen när olika vokala ljud formas. Sundberg, professor emeritus i musikakustik på KTH och en auktoritet när det gäller särskilt sångröstens akustik, går vidare:

– **SAY HELLO TO YOUR GLOTTIS!** och får oss alla att hosta till unisont, för att göra just det. Han visar en video med stämband i rörelse i extremt nedsatt tempo, och vi ser dem fladdra mjukt på ett sätt som påminner om simmande rockor. Han demonstrerar olika metoder att detektera luftströmmen genom stämbanden, som att blåsa i en pipliknande manick och därmed hålla en liten vit boll stadigt svävande i luften, eller, om luftströmmen inte är så stadig: gunga eller knappt lyfta alls. Så småningom får vi även titta in i Sundbergs eget huvud och hals i tvärsnitt, i en film inspelad (under MRI-skanning) medan han bland annat drar den gamla vitsen om pojken som vill ha hjälp med att dra upp sin kamrat ur ett kärr. »Hur långt har han sjunkit ned då? – Till fotknö-larna! – Men det är väl inte så farligt, då kan han väl gå upp själv? – Men, se farbror, han föll i med huvudet först.« Kraniet, tungans djurlika precisa rörelser, munhåla, tänder, käke. Sundmans datorskrivbord projiceras på aulans båda väggytor, en massa programvyer och dokument om vartannat som han letar runt bland på jakt efter rätt filer. Sundman är påfallande lång, karismatisk och med snö vitt skägg, tonen är opretentiös och underhållande, men samtidigt finns det något skarpt och egendomligt skruvat över det hela, på ett sätt som gör att jag plötsligt, till min förvåning känner mig liksom hemma i denna strikta aula där jag aldrig varit för. När han slutligen tackar för sig, efter att till sist inte ha hittat den där filen med övertonssångaren Hefe (och en passant upplyser om att all programvara som använts under föredraget finns tillgängligt som freeware på webben) drar ur sitt koppel av färglada telekablar och kånkar undan en liten stapel av

Sanne Krogh Groth. FOTO: JENS VOIGT-LUND

kompakta grå metallburkar, glaströr och andra föremål som han blåst och ljudat genom under seminariet, som det slår mig varför: det här hade lika gärna ha kunnat äga rum på en helt annan sorts scen, som till exempel Fylkingen.

Men nu befinner vi oss alltså i en av Lunds universitets-byggnader i början av ett symposium, gratis, öppet för alla, akademiker eller ej: »See the Sound! Interdisciplinary symposium about visualisation of sound in society, research, art & music«, och som rubriken antyder kommer forskare från en rad discipliner att tala under dagen³. Jag ska återkomma till själva symposiet längre fram i den här texten, för att nu istället vända blicken mot arrangören: Ljudmiljöcentrum vid Lunds universitet.

DET VAR VID MITTEN AV 1990-talet som en samling ljudmiljö-engagerade personer¹ – tonsättare, pedagoger, musikjournalister och andra – skrev ett dokument som sedan kom att publiceras av Kungliga Musikaliska Akademien: »Manifest för ett bättre ljudmiljö« (i boken *Svenska ljudlandskap: om hörseln, bullret och tystnaden*, red. Henrik Karlsson, 1995). Manifestet ville bland annat uppmärksamma ljud- och bullerproblem och även föreslå åtgärder. Texten, som fortfarande kan läsas i urdrag på både Ljudmiljöcentrums och akademiens hemsidor, hämtade en stor portion inspiration ur traditionen kring den kanadensiske tonsättaren Raymond Murray Schafer och det The World Soundscape Project som han initierade 1969 vid Simon Fraser-universitetet i Vancouver. Bland de tidiga medarbetarna fanns även tonsättare som Bruce

Johan Sundberg, under Ljudmiljöcentrums symposium »See the Sound« i Lund i maj 2019. FOTO: SANNE KROGH GROTH

Davis, Barry Truax och Hildegard Westerkamp. Det här var en pionjärverksamhet som omfattande ambitiösa fältstudieprojekt, forskning och idéutveckling där begrepp som akustisk ekologi och soundscape fick sin utformning och etablering. Tanken var att väcka allmänhetens ljudmässiga medvetenhet, att dokumentera ljudmiljöer och uppmärksamma tilltagande bullerföroreningar. Här fanns också framåtsyftande idéer kring hur man skulle kunna involvera ny kunskap om ljudens betydelse och funktion när det gäller att utforma balanserade ljudmiljöer i exempelvis stora städer.

Två decennier senare, 1993, vid konferensen »Tuning of the World« i Banff, också Kanada, grundades organisationen World Forum for Acoustic Ecology (WFAE) med syfte att höja medvetenheten om ljudlandskapet på ett internationellt plan. Och några år senare bjöd Musikaliska akademien in till en konferens i Stockholm i samarbete med WFAE. Mötet hölls i juni 1998, tre år efter att manifestet hade publicerats, och var det första om akustisk ekologi att hållas i Sverige. I inbjudan, som vände sig till såväl tonsättare, miljöaktivister, alla slags forskare, som den intresserade allmänheten, stod bland annat att läsa²:

»Vår utgångspunkt i denna [medvetandehöjande] strävan är att ljud främst ska ses, inte som ett problemfält, utan som en positiv resurs att använda på bästa möjliga sätt. Detta gör det naturligt att arbeta för ett närmande mellan teknologiska, humanistiska, humanitära och konstnärliga aspekter av ljud och den akustiska miljön. Ljuden som omger oss bör betraktas ur det holistiska perspektiv ur vilket vanliga människor upplever dem och tillskrivas samma grundläggande betydelse som luft, ljus och vatten.«

NÅGONSTANS HÄR FÖDDES IDÉN om ett svenskt vetenskapligt centrum som skulle kunna samla olika perspektiv på ljudmiljö. Så småningom tog det hela form i Ljudmiljöcentrum som fick sitt fäste på Lunds universitet. Verksamheten startade 2005 med Frans Mossberg som ständigt föreståndare, fram till helt nyligen. I våras lämnade han nämligen över till Sanne Krogh Groth, ett namn som klingar bekant för många av Nutida musiks läsare: musikvetare från Köpenhamn med bland annat en avhandling om Elektronmusikstudion i Stockholm i bagaget, och mångårig redaktör för den danska nättidskriften Seismograf. Jag frågar henne hur hon ser på sitt nya jobb:

SANNE KROGH GROTH: Uppdraget består i att förmedla och samla forskning kring ljudmiljö, och det kan man ju göra på jättemånga sätt. Det finns extremt många frågor som öppnar sig när man talar om ljudmiljö. Det kan handla om estetisk,

»SAY HELLO TO YOUR GLOTTIS!«

det kan vara inom hälsa, eller bullerreglering, det kan vara kommunala frågor, statliga frågor, globala frågor. Det kan handla om museer, eller så kan det vara inom ett nytt område, som jag tycker är jätteviktigt att ta tag i, 'portable sound' som exempelvis POD-cast. Detta med att alla går runt med hörlurar just nu, vad gör det med vår förståelse för ljudmiljö, och sättet som vi är på i världen? Man kan arbeta tillsammans med medicinare, med akustiker, konstnärer och historiker om alla de här frågorna. Jag tror att det är jätteviktigt att man förhåller sig tvärdisciplinärt inom detta, du kan inte titta på det med bara estetiska ögon eller med hälsoögon. Man måste jobba tillsammans. Det är detta som Ljudmiljöcentrum har till uppdrag att göra.

Förstår jag rätt i att Ljudmiljöcentrum inte driver egna forskningsprojekt, utan samlar andra?

SKG: Ja, som det är nu så möjliggör vi för andra. Man kan ansöka om stimulansmedel hos oss två gånger om året för att göra större ansökningar eller konferenser eller seminarier, och på så sätt kan vi stödja projekt ekonomiskt. Vi förvaltar en del av universitetets pengar som är avsatt just för sådant. Men framöver kommer Ljudmiljöcentrum även att delta direkt i forskningsansökningar, så att vi själva kan bli en lite mer aktiv partner inom detta område.

EN STOR DEL AV DEN UTÄTRIKTADE verksamheten under de senare åren har utgjorts av offentliga symposier med medverkande från en rad, mest akademiska, fält och verksamma både i Sverige och på andra håll i världen. Under våren ägnades en halvdag åt »Sounding Museums« som fokuserade på ljudmässiga aspekter inom museiverksamhet i såväl akustisk mening som, som del av ett utställningsinnehåll. Under föregående år har symposierna gått under namn som »Tysta områden i Sverige, om bullerfredning och ljudlandskap«, »Man & Sound Environment – Recent Soundscape Research«, »Gröniska och ljudkvalitet – Härda fakta för mjuka värden«, »Musik och ljudlandskap, hur påverkas musik och musikskapare av våra ljudmiljöer?« och »Child & Noise«. En del av symposierna har också publicerats i form av en serie skrifter. En snabb överblick över centrets aktiviteter ger intryck av att tonvikten inte främst har legat på estetiska eller konstnärliga aspekter. Stämmer det?

SKG: Det är ju föreståndaren som i tätt samarbete med koordinatören (med.dr. Emilie Stroh) avgör vilken riktning verksamheten ska ta sig. Kanske Frans Mossberg, min föregångare, betonade naturvetenskapliga områden, men

jag är inte helt säker. Samtidigt finns också en styrelse för Ljudmiljöcentrum, där de flesta ledamöter har en teknisk eller naturvetenskaplig bakgrund även om ordförande är kompositören Staffan Storm. Mitt arbete kommer att bli mer kopplat till fler olika ämnen. Både det konstnärliga arbetet, och arbetet som görs inom humaniora kommer att bli mer synligt framöver. Vi var nyligen på en konferens i Madrid med namnet INTER-NOISE där det var mest akustiker, ingenjörer och hälsofolk, även om det också fanns två linjer med humanistisk forskning som berörde konstnärlig praxis och mer kulturteoretiska frågeställningar. Problemet är att det är så svårt att få folk att gå i dialog. Även om de är på samma konferens så sitter de ju inte i samma paneler. Det är en sak som jag vill prova inom centret: att när vi gör något så ska det vara tvärvetenskapligt, tvärdisciplinärt – inte mellan naturvetare utan mellan humanister, konstnärer, tekniker, designers, naturvetare, et cetera. Men det är en svår uppgift. Folk är väldigt upptagna med sina jobb, och har sin bana att ta hänsyn till. Men det vill jag försöka att göra, det tycker jag är viktigt.

Nu under våren har det varit en övergångsfas mellan mig och Frans. Vi hade symposiet om museer och ljud där designer, historiker och en kulturteoretiker medverkade, och så hade vi »See the Sound«, som du var på och där jag själv väl stod väl för det mest »softa« ämnet ...

SANNE KROGH GROTH SYFTAR HÄR på sitt eget föredrag, som utgjorde en sorts expose över olika typer av visualiseringar inom konst och musik, historiskt och fram till idag. Det omfattade bland annat såväl tidiga, traditionella notskrifter och tryckta partiturfäften, som grafiska partitur, textpartitur, Yoko Onos konceptuella »instruktions«-verk, Cathy Berberians *Stripsody* med seriegrafik av Roberto Zamarin (1966), Carsten Nicolais arbeten med vibrationer i vatten och glas från år 2000 och Aphex Twins spectrogram av $\Delta Mi-1 = -\partial \Sigma n = INDi[n][\Sigma j \epsilon C[i]Fj[i]n-1]. + Fexti[n-1]]$, där ett ansikte till sist framträder.

Denna sena majdag i aulan i LUX-huset talade också musikvetaren Håkan Lundström om teknik och problematik när det gäller att visualisera det »okända« i musikalisk mening, närmare bestämt inom musiketnologi, där hans eget forskningsfokus har legat på sånger från bland annat Laos och Papua Nya Guinea.

Sverker Zadig, även han musikvetare tillika körledare, berättade om sina studier av som händer mellan sångarna i en kör, hur anpassning och outtalade ledarpositioner inom stämmor uppstår och fungerar. Zadig spelade in och granskade därefter grafiska representationer av de olika sångarnas sång, var och en för sig (i form av åtskilda spår i ett ljudredigerings-

»DET FINNS EXTREMT MÅNGA FRÅGOR SOM ÖPPNAR SIG NÄR MAN TALAR OM LJUDMILJÖ.«

program). Därigenom kunde han påvisa mönster och rörelser inom många olika typer körer.

Därnäst Jens Holger Rindel, dansk akustiker och en av personerna bakom (företaget och) programvaran ODEON, som används över hela världen för att mäta och simulera akustiska egenskaper hos konserthallar, operor, kyrkor, flygplatser, idrottsarenor, foajéer, tågstationer och så vidare – ofta riktigt storskaliga byggnadsprojekt, befintliga eller under planering. ODEON använder sig av 3D-teknik och färgscheman som bland annat representerar grader av absorptionsförmåga hos olika material. Rindel gjorde också ett svep över några andra tekniker av varierande komplexitet, med det närmast ofrånkomliga draget gemensamt att det handlar om visualisering genom olika former av analogier; som reflektioner av ljustrålar, ultraljud, eller vågor i vatten.

Mikael Ögren från avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa vid Göteborgs universitet arbetar med så kallade Noise Maps, en tvådimensionell teknik som används för att kartlägga och visualisera data från mätningar av bullernivå, ofta i stadsmiljö, som i kvarter som ligger i närheten av en flygplats eller motorväg – för att ge en överskådlig bild av hur buller rör sig och verkar. Han pekade också på problematik som kan uppstå, som när man visar en sådan databaserad »bullerkarta« för boende i ett område, och det visar sig att bilden inte stämmer överens med hur de upplever sin miljö.

Gunnar Cerwén, landskapsarkitekt från SLU (Sveriges Lantbruksuniversitet) i Alnarp talade om den mycket gamla japanska traditionen att använda ljud i utformning av trädgårdar och landskap, som olika former av vatten i rörelse, något som finns omnämnt redan i *Berättelsen om Genji* från 1000-talet. Detta är förstås användbart även idag och i vår del av världen inom landskapsarkitektur och stadsplanering. Ett fint exempel är Paley Park i Midtown på Manhattan i New York (invigd 1967): en minipark, vars ena ände utgörs av ett anlagt vattenfall vars ljud blandar ut den annars bullriga miljön och skapar en lugn ficka.

Sist konsthistorieprofessorn Max Liljefors: »Images of sound in visual art«, alltså bilder av ljud inom bildkonsten och bland annat de översättningsstrategier som präglat och präglar en del av konsten under senare delen av 1900-talet fram till idag. Om det var den elektriska impulsen under 60- och 70-talet som översattes till ljud, bild och form enligt en sorts alkemisk idé, så har det under de senaste decennierna snarare handlat om den digitala impulsen som manifesteras i olika skepnader. Ett tekniskt tillskott i sådana projekt är förstås den alltmer allmänt tillgängliga tekniken att göra 3D-utskrifter. Ett par exempel kan vara den franske konstnären Gilles Azzars verk *Obama Voice Sculpture: the next industrial revolu-*

tion (2013) som liknar ett avlångt toppigt landskap inkaplat i en glaskista. Landskapet är en 3D-utskrift av en del av Barak Obamas »State of the Union Address« 2013. När man trycker på en knapp överfars landskapet från ena änden till den andra av en ljuslinje medan man samtidigt hör Obama tala. Ett annat mer problematiskt exempel är den brasilianske designern och forskaren Jorge Roberto Lopes Dos Santos introduktion av en teknik för att göra 3D-utskrifter utifrån ultraljudsundersökningar av foster. Utskrifterna resulterar i små skulpturer. Det är lätt att falla för illusionen av att detta är en modell av ett faktiskt barn om än så litet att det får plats i ens handflata: redan en liten specifik person – det blir kusligt konkret. Det är inte svårt att föreställa sig vilken politisk potential den här typen av visualiseringar kan få i händerna på exempelvis abortmotståndare.

EFTER ALLT DETTA: EN KORT DISKUSSION, främst mellan dem som talat under dagen plus några frågor från publiken. Själv kände jag mig rent överväldigad av en så stor mängd fakta och perspektiv, som ibland hakade i varann, ibland ritade upp helt egna geografier bredvid dem som tidigare presenterats.

Det var en mycket givande dag, måste jag säga. Det var roligt med den här både riktade och disparata sammanställningen av perspektiv, ställda sida vid sida.

SKG: Det var framförallt Frans Mossberg som hade satt samman programmet, det var hans avskedsseminarium. Och jag tyckte att det blev bra, ämnena gick fint in i dialog. Jag skulle kanske ha önskat mig lite mer diskussion, men se på en sådan som Johan Sundberg, det är ju som att se en avantgardekonstnär!

Ja absolut, hans anförande var som en performance, jag skulle lätt ha kunnat skriva in honom i en helt annan miljö.

SKG: Han kunde gott göra sin grej på Fylkingen också.

Precis vad jag också tänkte!

SKG: Från början är han organist, och musikvetare, så man kan verkligen tona in honom i en mer konstnärlig sättnings också. Det är precis så jag vill jobba, i den riktningen. Det sa jag också under samtalet inför den här anställningen. Jag redogjorde tydligt för på vilket sätt jag vill jobba, och det sa de ja till. Så att jag tror också att universitetet gärna vill att humaniora och det konstnärliga ska bli synligt inom det här området.

Umberto Boccioni (1882–1916): *La strada entra nella casa.* (*The Street enters the House*). 1911, olja på duk. Sprengel Museum Hannover, Tyskland.

Max Liljefors under sin föreläsning om bilder av ljud inom bildkonsten. FOTO: SANNE KROGH GROTH

IDAG ÄR DET SOM BEKANT väldigt vanligt att tonsättare och konstnärer, oavsett typ av praktik, utgår ifrån eller åtminstone relaterar till icke-konstnärlig vetenskaplig forskning från olika fält; öppet associerande eller i mer omedelbar koppling. Ett tydligt exempel är Cecilia Jonsson vars arbete porträtteras i detta nummer av Nutida Musik. Men mitt intryck är att det ändå är ganska sällsynt med etablerade arenor eller tillfällen för offentlig diskussion mellan alla dessa fält. Som om samtalen vanligtvis inte riktigt når in i varann, annat än punktvis eller på ett ganska styrt och avgränsat vis.

Sanne Krogh Groth håller med mig när jag säger att Ljudmiljöcentrum inte minst ur den synvinkeln, med sin tvärdisciplinära akademiska förankring, borde kunna utgöra en värdefull resurs, särskilt som det i grunden också finns ett konstnärligt incitament. Men samtidigt vill hon understryka att detta är ett problem som inte bara har att göra med en tendens till slutenhet inom till exempel naturvetenskapen och samhällsvetenskapen.

SKG: Om man till exempel tänker på ljudkonstnärer: de har ju jättefina idéer och intentioner runt sina arbeten, men det är inte många ljudkonstnärer, som jag känner till, som faktiskt följer upp dem på sikt. Fungerar den sociala aspekten, eller, om det till exempel handlar om en *social housing area*, mår de som bor där bättre nu? Eller efter två år? Hur funkar ljudkonsten i offentliga rum i längden? Är det störande, eller är det faktiskt berikande för folk att lyssna på?

Det här beror ju på att det oftast handlar om projektarbeten, konstnären måste gå vidare till nästa uppdrag, och när man har gjort sin dokumentation så har man gjort sitt verk. Det finns fortfarande ett starkt verkbegrepp också inom ljudkonsten, både hos konstnärerna själva och bland stöd- och uppdragsgivare. Där tror jag kanske att det vore bra att öppna upp, mjuka upp verkbegreppet och konstens sätt att jobba på, då tror jag att det vore lättare att få igång en dialog. Man skulle kunna börja titta på vad som händer med ljudkonstverk i offentliga miljöer. Jag tror att många av dem bara stängs av.

»DET VORE BRA ATT ÖPPNA UPP, MJUKA UPP
VERKBEGREPPET OCH KONSTENS SÄTT ATT JOBBA
PÅ, DÅ TROR JAG ATT DET VORE LÄTTARE ATT FÅ
IGÅNG EN DIALOG.«

För att de kanske stör, eller... Man tar ju inte bort en skulptur bara för att någon inte gillar den, men jag tror att med ljudkonst blir det lätt annorlunda: även om kommunen har betalat en massa pengar så verkar det ändå ligga närmare till hands att man stänger av den om folk klagar. Det skulle vara bra med lite mer systematisk kunskap kring vad det är som händer, och en mer insisterande hållning när det gäller att konsten faktiskt är en del av både byggplaneringen och det estetiska uttrycket, att det påverkar vår hälsa – sådana aspekter. Nu blir allt detta lätt kompromissat på vägen, tror jag.

Den erfarenheten vet jag att många har, att ljudverk helt enkelt stängs av. Det tror jag är jättevanligt. Och ofta i smyg.

SKG: Ja, just det – detta »i smyg«. Man borde titta vad är det som händer då, varför gör man detta, varför händer det? Kan man jobba på ett annat sätt som inte blir så konträrt?

Framöver kommer jag att samarbeta med Inter Arts Center, som ju är ett centrum för konstnärlig forskning på Lunds universitet. Det här är en viktig koppling för Ljudmiljöcentrum. Jag själv skulle kunna facilitera rent konstnärliga projekt, men min utmaning ligger istället i få koll på det som händer som inte är konst. Därför försöker jag få med Christian Skovbjerg Jensen från den konstnärliga fakulteten, så att vi kan göra projekten tillsammans, så att jag inte sätter mig helt med den konstnärliga delen. För det första är det inte mitt jobb – jag ska ju knyta samman olika discipliner – och dessutom så finns det som sagt redan ett centrum just för konstnärlig forskning. Så därför ska jag se till att hålla en balans. Jag har några idéer om saker som jag kommer att göra, som bestämt inte är gjort här förr. Så nu får vi se. Jag har sagt att det kommer att bli lite experimentellt, men inom ramarna för uppdraget.

Kan du säga någonting konkret om vad du vill göra eller driva framöver?

SKG: Vi kommer att arbeta mer i workshopformat för att få folk att träffas och samtala med varann, istället för i seminarieförm där man står och presenterar och presenterar och går hem efteråt, var och en till sitt.

Jag vill aktivt jobba med att skapa dialog. Och så vill jag också försöka att införa perspektiv som inte är europeiska. Se om vi kan öppna upp lite mer internationellt, på global nivå. Vi har ju mycket forskning i Sverige och Danmark, och det handlar om riktigt bra forskning. Men det är intressant att se vad de här frågorna betyder på platser som inte har tystnad som sin primära form, sin primära estetik, så som man har i Norden. Tystnad är bra, buller är inte bra. Det finns ju olika

undersökningar som till exempel visar att buller inte är bra för ens hälsa, men när jag tittar på dem tänker jag: hur vet de att det är just det som orsakar ohälsan, och inte till exempel partikelföroreningar, dåliga bostäder eller stressnivå? Hela detta område är så komplext. Jag tänker att om man flyttar fokus lite från den europeiska, eller nordiska, kontexten, och tittar lite längre bort för att se vad som finns där, så kan det ge nya perspektiv på vad vi håller på med här också.

Så det är de två sakerna: skapa dialog mellan de olika områdena, och öppna upp diskursen internationellt och globalt. Det är det jag vill försöka göra.

Susanne Skog

NOTER

- 1 Närmare bestämt: Stig Arlinger, Bengt Holmstrand, Henrik Karlsson, Leo Nilsson, Ludvig Rasmusson, Torbjörn Stockfelt, Ola Stockfelt och Mikael Strömberg.
- 2 Min översättning från engelskt original.
- 3 Alla föredrag från detta symposium finns tillgängliga i sin helhet på Youtube. Du hittar dem genom att söka på Lund University - LU Konferens i kombination med respektive talares namn.